

Тема заняття *Організація роботи держплемпідприємств .*
лекція

План заняття

1. Основні санітарно-гігієнічні вимоги до будівництва держплемстанції.
2. Роль держплемпідприємств у покращенні селекційно-племінних якостей тварин.
3. Структура держпідприємств.
4. Організація роботи в держпідприємствах.

Література: основна / І. Карташов І.І., Шарапа Г.С. «Штучне осіменіння тварин з основами акушерства».-К.: Вища школа.

Завдання додому (самостійна робота) Підручник ст.131-136.

Організація роботи племпідприємств

Прообразом станцій штучного осіменіння сільськогосподарських тварин були пункти при племрадгоспах та державних племінних розплідниках і заводських стайнях. Вперше станцію штучного осіменіння тварин було відкрито в 1937 р. в Пришекснїнському держплемрозпліднику ярославської худоби (Вологодська область).

Починаючи з 1955 р. спершу на Україні, а потім і по всьому Радянському Союзу було організовано державні станції з племінної роботи і штучного осіменіння тварин. Спочатку їх відкривали при дослідних господарствах науково-дослідних установ, навчальних господарствах, на базі держплемрозплідників і пунктів племінних господарств, а потім вони стали самостійними одиницями (племпідприємствами).

Основними організаційними одиницями при широкому застосуванні штучного осіменіння тварин є племпідприємства та їхні периферійні лабораторії з селекційно-племінної роботи і відтворення стада, а також пункти штучного осіменіння тварин у господарствах.

Організаційні форми і функції племпідприємств постійно удосконалюються. Практика показала, що найбільш ефективними є підприємства з племінної роботи та штучного осіменіння сільськогосподарських тварин. Вони стали центрами якісного поліпшення тварин та організації всього комплексу робіт у

тваринництві, особливо племінних господарств.

Тепер у країні налічується понад 620 великих племпідприємств. Вони мають добре обладнані лабораторії з новими технологіями виробництва, їх укомплектовано цінними плідниками районуваних порід, на них працюють висококваліфіковані спеціалісти.

Залежно від видів обслуговування маточного поголів'я типи і розміри племпідприємств можуть бути комплексними або спеціалізованими (забезпечення господарств спермою плідників тільки одного виду тварин).

За масштабами діяльності, і покладеними на них завданнями з урахуванням місцевих умов є кілька типів племпідприємств:

1. Державні племпідприємства республіканського (центральні), кранового і обласного значення, які обслуговують господарства зони їхньої діяльності і здійснюють методичне керівництво роботою інших племпід-приємств. На Україні центром усієї селекційно-племінної роботи і штучного осіменіння сільськогосподарських тварин є Укрплемоб'єднання, а в кожній області - облемоб'єднання

2. Міжрайонні державні племоб'єднання здійснюють роботи з селекції і відтворення стада в господарствах зони їхньої діяльності.

3. Районні державно-кооперативні племпідприємства здійснюють роботу в господарствах одного району.

Племпідприємства будують за кількома типовими проектами на сухому і рівному місці недалеко від транспортних вузлів. Враховують також можливість забезпечення якісною водою, електроенергією та дотримання ветеринарно-санітарних вимог.

За генеральним планом забудови територія його має бути поділена на три зони.

Зона А - суворо ізольована. В ній розміщуються приміщення для утримання плідників з вигульними дворами, лабораторно-технологічний корпус і карантинне приміщення для зберігання сперми протягом 28-30 днів. Цю зону огорожують високим парканом, і вхід до неї допускається тільки через зону

Б і санпропускник. В'їзд та виїзд із зони дозволяється тільки через конт-рольно-дезинфекційні пункти. Тут розташовано ветеринарний пункт.

Зона Б - умовно ізольована. В ній розміщено виробничі ділянки з передачі сперми для транспортування в господарства, здійснення експедиційних перевезень,

ізолятор з боксами, стаціонарне сховище замороженої сперми. Цю зону також огорожено.

Зона В - умовно відкрита. В ній розміщено приміщення для адміністративного персоналу та спеціалістів об'єднання, транспортний цех та інші приміщення.

На відстані 250-500 м від станції розміщується карантинний двір, цех кормовиробництва, житлові та інші приміщення.

Всю територію станції і кожен зону огорожують. Допускати сторонніх осіб, транспортні засоби і тварин суворо забороняється. Санітарно-захисний розрив між племпідприємством і населеним пунктом повинен становити не менш як 300 м.

Положення про держплемоб'єднання і пункт (лабораторію)

штучного осіменіння тварин

Державні підприємства з племінної роботи і штучного осіменіння сільськогосподарських тварин (племоб'єднання, племпідприємства) створюються за постановою Ради Міністрів республіки або виконавчого комітету крайової чи обласної Ради народних депутатів. Вони здійснюють контроль за виконанням наказів, директив та інструкцій з питань племінної справи і штучного осіменіння сільськогосподарських тварин.

Держплемпідприємства є самостійними госпрозрахунковими підприємствами, користуються правами юридичної особи.

Племпідприємства організують і здійснюють роботу з масового поліпшення породних і підвищення продуктивних якостей тварин шляхом раціонального використання висококласних племінних плідників, особливо плідників-

поліпшувачів; широкого застосування штучного осіменіння сільськогосподарських тварин у всіх господарствах їхньої зони діяльності з використанням високоякісної сперми плідників; впровадження заходів для досягнення високої заплідненості тварин та профілактики їхньої неплідності; здійснення генотипічної селекції плідників шляхом оцінки їх за якістю потомства і відбору поліпшувачів; контролю за зоотехнічним обліком, реєстрацією новонародженого молодняка і його вирощуванням, комплектуванням стад тощо.

Держплемпідприємства координують свою роботу з науковими установами і племінними господарствами зони їхньої діяльності та спеціалістами агропромислових комітетів і об'єднань.

Вони разом з керівниками та спеціалістами господарств розробляють перспективні та річні плани селекційно-племінної роботи і штучного осіменіння тварин. Відповідно до укладених договорів і погоджених графіків забезпечують господарства спермою плідників. Спеціалісти племпідприємств подають практичну допомогу господарствам в обладнанні лабораторій з відтворення стада чи пунктів штучного осіменіння, в проведенні штучного осіменіння тварин, у налагодженні обліку і звітності, вивчають запліднювальну здатність сперми, причини неплідності тощо.

Важливим завданням є впровадження в практику роботи досягнень науки і передового досвіду, добір, підготовка і перепідготовка техніків та зооветспеціалістів колгоспів і радгоспів.

Держплемпідприємства надають великого значення питанням племінної справи, а тому до плану роботи включають племінну характеристику плідників з урахуванням породного районування, джерел комплектування підприємств плідниками, забезпечення повноцінної годівлі, утримання і ефективного використання їх.

Вони займаються питаннями індивідуального добору і лінійного розведення, суворого дотримання плану закріплення плідників за господарствами, своєчасного заведення якісної сперми на пункти, перевірки й

оцінки плідників за якістю потомства. До планів роботи спеціалісти включають питання методів племінного удосконалення маточного поголів'я, якісного і генеологічного складу тварин, організації виставок племінних тварин тощо. Пункти штучного осіменіння або лабораторії з відтворення стада в господарствах відкривають за рішенням відповідного агропромислового об'єднання на основі висновку спеціальної комісії, яка враховує ветеринарно-санітарний стан ферми чи комплексу, кваліфікацію техніків, придатність приміщення, наявність обладнання пункту, матеріалів, інструментів, договору з племпідприємствами тощо. На відкриття пункту видають відповідний паспорт, і тільки тоді племпідприємство має право завозити на нього сперму плідників.

Приміщення племпідприємств та їх обладнання

На території племпідприємства розміщуються приміщення і споруди згідно з проектом. Нерідко використовують пристосовані будівлі, але так, щоб було забезпечено технологічний процес взяття, оцінки, обробки і використання сперми.

Основним приміщенням слід вважати лабораторно-технологічний корпус

Площа манежу для взяття сперми у бугаїв і жеребців має бути не менш як

40-60 м² (заввишки 3,5-4 м), у баранів і кнурів - не менш як 10-20 м². Манеж має спільні стіни з мийною кімнатою, лабораторією і боксом. Його підлогу роблять з асфальту нахилом до каналізаційного трапу, а стіни заввишки 1,5 м від підлоги облицьовують глазурованими керамічними плитками. Тут підтримують температуру на рівні 18-22 °С та забезпечують добре природне і електричне освітлення. Біля стіни роблять захищене місце для людей, монтують водопровідний кран з шлангом для миття підлоги і стін. Для санітарної обробки плідників необхідно мати перед манежне приміщення, в якому розміщують душову та сушильню. В манежі встановлюють станки і чучела спеціальних конструкцій для взяття сперми від плідників.

У суміжній з манежем кімнаті обладнують стерильний бокс для остаточної підготовки штучних вагін. Двері між боксом і манежем повинні бути завжди зачинені, а проріз у них завішують з обох боків поліетиленовими занавісками. Тут встановлюють бактерицидні лампи. Стерилізаційна кімната використовується для стерилізації всіх приладів і посуду, для взяття й обробки сперми. У стіні між боксом і стерилізаційною роблять проріз, куди ставлять шафу-термостат для штучних вагін та спермоприймачів. У цій кімнаті має бути автоклав.

Мийна кімната використовується для миття приладів та посуду. Підлогу і стіни заввишки 1,5 м вистилають плиткою. У цій кімнаті мають бути холодна та гаряча вода, каналізація, освітлення, ванна для миття штучних вагін, пральна машина, столи для посуду, шафи для зберігання інструментів, запасних циліндрів, камер, халатів, одягу та ін.

Лабораторію для дослідження і технологічної обробки сперми обладнують лабораторними столами вздовж стін, термостатами, шафами, електрохолодильниками, мікроскопами та іншим обладнанням, яке необхідне для розбавлення та заморожування сперми. Тут обладнують окремі робочі місця для оцінки сперми під мікроскопом, визначення концентрації спермійів, розведення та фасування сперми.

У спеціальній лабораторії для заморожування сперми обладнують, як правило, три кімнати. В залі для глибокого заморожування сперми розміщують спеціальне обладнання та апаратуру. В окремій просторій кімнаті з доброю вентиляцією встановлюють сховища для замороженої сперми. В експедиційному приміщенні оформляють документи і видають через вікно сперму з сховища для відправлення в господарства. Крім того, є приміщення для санітарної обробки посудин Дьюара, термосів та ін. Розмір адміністративного приміщення залежить від кількості персоналу, і воно не потребує спеціального санітарного режиму.

Пункт (лабораторія) штучного осіменіння, його

обладнання і забезпечення

Успішна робота з відтворення тварин неможлива без відповідним чином обладнаного пункту з штучного осіменіння маточного поголів'я.

Пункти штучного осіменіння тварин будують за типовими проектами. Приміщення пункту складається з лабораторії для оцінки і зберігання сперми, мийної кімнати для миття і стерилізації інструментів, апаратури та посуду, манежу для осіменіння тварин, приміщення для тимчасового перебування корів і телиць після осіменіння та підсобних приміщень. На пунктах штучного осіменіння овець обладнують два тамбури площею по 18 м² для осіменених і неосіменених овець, а у разі потреби і приміщення для баранів.

Площа манежу для осіменіння корів становить 16-20 м², а на комплексах - до 120 м²; вівцематок – 6-8; кобил - 50 м². У манежі роблять підлогу з твердим покриттям, щоб її легко було чистити і мити. Мають бути водопроводи з холодною і теплою водою, станки для осіменіння маток. У манежі забезпечують добре природне і електричне освітлення, температуру 18-25 °С і надійну вентиляцію. Стіни манежу фарбують білою олійною фарбою або облицьовують світлою плиткою.

Лабораторію пункту розміщують у найтеплішій і найсвітлішій кімнаті площею 6-12 м². Тут зберігають сперму, контролюють її якість і готують до використання, є також необхідні реактиви, інструменти та апаратура. У лабораторії ставлять столи, холодильник, термостат, посудину Дьюара, шафи, стільці тощо. Підлогу застилають лінолеумом або метлаською плиткою.

Мийну кімнату площею 6-10 м² розміщують поряд з лабораторією з виходом у манеж. У ній знаходиться обладнання для нагрівання води, миття та стерилізації приладів, інструментів, посуду, прання халатів, рушників тощо.

Пункти обладнують електричним освітленням, центральним опаленням, водопроводом, вентиляцією, дезбар'єрами та огорожують. Біля пунктів для осіменіння корів і кобил рекомендують мати конов'язі, а для осіменіння вівцематок - по 2-3 загони на 70-80 голів кожен.

У теплу пору року для осіменіння корів і телиць на пасовищах або в літніх таборах використовуються пересувні будиночки-пункти, встановлені на полозях з гаками. Можуть бути пункти з лабораторією, мийною кімнатою і манежем загальною площею 20 м². Приміщення, другого варіанта дерев'яного пункту площею 7м² має лабораторію і мийну кімнату. До нього прибудовують манеж з розбірних щитів. Такі пересувні пункти можна використовувати, організовуючи осіменіння овець.

Пункти забезпечують усім необхідним через держпідприємства, ветеринарні аптеки тощо.

У багатьох господарствах Української РСР організовано лабораторії з селекційно-племінної роботи і відтворення стада.

Права і обов'язки оператора штучного осіменіння тварин

Операторами штучного осіменіння тварин можуть працювати зооветспеціалісти, а також особи, що мають освіту не менш як за 8 класів і досвід роботи в тваринництві, за умови, що вони пройшли підготовку на спеціальних курсах і мають відповідне посвідчення. У своїй роботі вони керуються діючими рекомендаціями та інструкціями з штучного осіменіння тварин. Оператор працює під безпосереднім керівництвом зооветспеціалістів господарства. Представники держплемпідприємства та ветеринарних установ систематично перевіряють його роботу, одночасно подаючи необхідну допомогу. Призначення оператора на роботу і звільнення з роботи вирішує керівник господарства, погоджуючи це питання з держплемпідприємством.

Оператор штучного осіменіння зобов'язаний:

- дотримувати в чистоті приміщення пункту, його обладнання і не менш як три рази на місяць проводити дезинфекцію;
- особисто приймати привезену сперму, забезпечити її належне зберігання і використання протягом встановленого строку, контролювати рівень азоту в посудині Дьюара;

- перевіряти під мікроскопом активність спермійв при одержанні сперми від племпідприємства і перед кожним осіменінням корів чи телиць;
- обов'язково записувати в ордерах результати перевірки якості сперми і терміново повідомляти племпідприємство про одержання неякісної сперми тощо;
- особисто проводити всі операції з підготовки інструментів до роботи;
- організовувати і брати особисту участь у виявленні охоти у корів і телиць, а також своєчасно повідомляти ветеринарного спеціаліста господарства про безрезультатні осіменіння або виявлені захворювання тварин;
- своєчасно осіменяти тварин, брати участь у роботі, пов'язаній із стимуляцією відтворювальної здатності корів і діагностикою вагітності;
- робити записи в журналі або в спеціальній карточці про осіменіння самок, результати досліджень на вагітність і роди за встановленими формами, а також вести календар техніки чи стенд ефективності штучного осіменіння корів;
- подавати заявки на придбання необхідного обладнання, інструментів та реактивів;
- щомісяця звітувати перед племпідприємством і керівництвом господарства про роботу за встановленими формами;
- постійно працювати над підвищенням своєї кваліфікації.

Оператор штучного осіменіння тварин має право давати обов'язкові для виконання вказівки працівникам ферм щодо заходів, спрямованих на успішну роботу з відтворення стада.

Штат племпідприємств і пунктів (лабораторій)

Чисельність працівників держплемпідприємств залежить від масштабів і завдань їхньої роботи. Підприємство очолює директор (начальник), який є організатором усієї роботи і відповідає за виконання планів селекційно-племінної роботи і штучного осіменіння тварин, фінансову діяльність, організацію контролю за дотриманням техніки безпеки і взаємовідносини племпідприємства з іншими організаціями.

До штату племпідприємства входять: головний (провідний) зоотехнік або ветлікар, старший ветеринарний лікар або зоотехнік - завідувач лабораторією, старші зоотехніки-селекціонери, головний технолог або старший інженер з

криогенної техніки, старший лаборант, лаборанти, техніки, скотарі, водії-експедитори, робітники та ін. У штаті передбачаються посади -бухгалтера, рахівників та інших адміністративно-технічних працівників.

Директора, головних (провідних) зоотехніків і ветеринарних лікарів, завідуючого лабораторією та старшого бухгалтера призначає і звільняє комітет агропромислових формувань, а решту працівників - директор племпідприємства.

Головний зоотехнік організовує і спрямовує роботу спеціалістів підприємства, здійснює контроль за дотриманням технологічних процесів, використанням плідників, виконанням планів селекційно-племінної роботи і штучного осіменіння в господарствах зони діяльності племпідприємства, займається комплектуванням плідників тощо.

Провідні зоотехніки-селекціонери (інспектори) організують і контролюють племінну роботу і штучне осіменіння тварин у закріплених за ними зонах.

Головний (провідний) ветлікар здійснює контроль за станом здоров'я плідників, проводить профілактично-лікувальну роботу, контролює дотримання згідно з інструкціями ветеринарно-санітарних правил на племпідприємстві, разом з спеціалістами господарств організовує заходи боротьби з неплідністю тварин.

Завідуючий лабораторією організовує роботу лаборантів і техніків по взяттю, оцінці, розбавленню, заморожуванню і відправці сперми в господарства і т. д.

Праця керівників і спеціалістів племпідприємств оплачується диференційовано залежно від річного плану штучного осіменіння тварин і кінцевих результатів роботи.

В Україні племоб'єднання поділено залежно від річного обсягу реалізації продукції: облплемоб'єднання - на три групи, а міжрайплемоб'єднання - на п'ять груп. Працівники племпідприємств одержують премії за збільшення приплоду молодняка в господарствах, за перевиконання виробничих планів та ін.

Штат пункту штучного осіменіння тварин залежить від кількості маток, величини ферми чи комплексу, умов роботи тощо. За планом оператор повинен штучно осіменити 500-600 корів і телиць або 200 свиноматок чи 6 000 вівцематок і ярок.

Оплата праці оператора розрахована на кінцевий результат. У кожній області видаються рішення облвиконкому, що стосуються оплати праці техніків, спеціалістів

і працівників ферм з метою заохочення їх в одержанні -більшої кількості приплоду і його збереженні.

Планування і розпорядок дня

Виконання завдань щодо удосконалення породних і продуктивних якостей тварин, поліпшення відтворення потребують чіткого планування роботи племпідприємств. У планах йдеться про таке:

- закріплення плідників за господарствами з урахуванням породного районування і продуктивності тварин;
- комплектування підприємств висококласними здоровими плідниками з благополучних щодо заразних хвороб господарств;
- методи племінного удосконалення маточного поголів'я господарств з глибоким аналізом стану справ;
- організація і проведення штучного осіменіння тварин якісною спермою;
- організація перевірки і методи оцінки плідників за відтворювальною здатністю і якістю потомства;
- впровадження досягнень науки і передового досвіду з питань селекційно-племінної роботи і відтворення стада;
- підготовка і перепідготовка зооветспеціалістів і техніків, підвищення їхньої кваліфікації.

Розпорядок робочого дня складають на літній і зимовий періоди залежно від місцевих умов. На більшості племпідприємств робота з підготовки плідників до взяття сперми і розріджувачів починається о 7 год ранку. Враховують усі технологічні процеси - взяття сперми від плідників, оцінка і технологічна обробка сперми, її заморожування і зберігання, розвезення сперми в господарства, ведення необхідної документації тощо.

Велику увагу приділяють організації транспортування сперми плідників, погоджуючи графік з керівниками господарств.